

T O O N N E E L
D E R
W E R E L T S C H E R
Z A A K E N ;

Behelsende

Verscheiden vremdigheden der
Nature, zoo in Menschen, als in Beesten,
en andere Dingen ; bevestigd met
ongemeene Voorbeelden en
Geschiedenissen.

Uit verscheiden Grieksche, Latijnsche, en
Fransche Histori-schryvers getrok-
ken, en vertaalt

Door J. S A N D E R U M.

Ende met Veersen vergiert

Door D. A R N. M O N T A N U M.

T O T D O R D R E C H T,

by ABRAHAM ANDRIESZ. Boek-verkooper
by 't Stadt-huis.

sints daar toe gebracht worden , hoewel hy fris, en maar twee jaren oudt was , dat hy met de selve, als sy loops waren, soude gespeelt hebben , al was hy schoon met, en by de selve opgesloten.

C A P. X I.

Dat de Stieren door roode couleur ende de Oliphanten door witte komen dul en rasende te worden ; en hoe seer dat dit dier het menschelijk verstant naby komt.

IS kenlijk dat in Italien, insonderheydt ontrent Napels, een groote menigte van Buffels over al in de beemden, akkers en bosschen gevonden worden, de welke getergh zijnde uyttermaten wreedt zijn. Want al is't dat hare horens soo achterwaarts overstaan, dat sy daar mede niet veel quaadts doen en kunnen, soo is't nechtans dat sy door de sterkte van haar grouwelijk groot lichaam om verre werpen

pen al wat haar tegen komt. Want men seydt datse de dieren die gevallen zijn, soo hart en swaars drukken, dat syse door haar gewichte verpletteren, tot datter geen leven meer in en is. Ende daar en is gheen dink waar doorse meer komen te woeden dan door roode ofte Scharlaken verwe, gelijk ook den Stieren in Duytslandt pleegh te gebeuren. Daarom dat ook die menschen, dewelke ontrent haar komen, wel moeten toefien, dat sy geen roode kleederen aan hebben, of souden anders groot perikel loopen. Soo bewijst ook *Lemnius* in sijne Bybelsche gelijkenissen en parabolon, uyt de historie der Machabæen, dat de Oliphanten ook op de selfste wijze door roode verwe getergh en opghehitst worden. Want als den Koningh *Antiochus* 32. Oliphanten in't heyr gebracht hadde, op dat die dieren dul en rasent geworden zijnde in den strijdt te wreeder souden wesen, soo seydt hy, dat hun eenige roode kleeden voor-gewierpen wierden, die met het sap van moerbessen, en roode druyven geverwt waren. Want, seydt hy, de Oliphanten worden door die bloedige couleur verwoedt, en vallen met des te meer wreedtheyt en verwoedtheyt op de vyanden aan.

Maar hoe grooten geweld en verwoed-
 heydt in de getergde Stieren is, dat heeft
Hannibal eertijds wel geweten, doen hy
 door hulpe derselver, met een groote
 loofheydt, uyt die enghen, in de welke
 hy onverhoedts gekomen was, té gelijk
 met sijn heyr en buyt, uytgeraakt is. In-
 sonderheynt is hier aan te merken de loof-
 heydt van de inwoonders van 't Eylandt
 Tercera, een van die Eylanden die in de
 West-zee geleghen zijn. Dit Eylandt en
 heeft, na de doot van *Sebastianus* Koning
 van Spaignen, ende het verdrijven van
Antonius, die hem-selven de erffenisse
 van dat Rijk aanmatighde, het Spaansche
 gebiedt niet willen aannemen. Derhal-
 ven soo had den Koningh derwaarts ge-
 fonden een vloot schepen, daar hy eenen
Valdessum Oversten over gemaakt hadde,
 dewelke met den Hertogh van Alba in
 sijne Krijghs-tocht in Nederlandt veel
 kloeke daden verricht hadde. Die heeft
 op dat Eylandt uytgeset 500. soldaten,
 dewelke een enge en holle plaatse tus-
 schen de bergen ingenomen hadde, van
 waar sy de inwoonders veel leet en scha-
 de deden, ende men konde haar uyt die
 plaatse, die van naturen sterk was, niet
 lichtelijk uyt drijven, derhalven soo heb-
 ben de ingesetene die loofheynt gebruykt.

Dat

Dat Eylandt heeft veel wilde Stieren, dewelke, even gelijk de andere wilde dieren, daar in 't wilt loopen. Van die hebben een groot getal door honden, swijn-fprietten, en aangefteken toortfen, gedreven tot in die engten, daar de Spaignarden haar verborgen hielden, dewelke getergh en opgehitst zijnde, met een groote fury op de felve zijn aangevallen, en hebbender vele vertreden, en hebben haar gedwonghen, die vaste en sterke plaatfe (foofe meenden) te verlaten, dewelke uytgejaaght en verftroyt zijnde, van de inwoonders voorts wech-gejaagt, en meest doodt gefmeten zijn.

Maar om dat wy gewach hebben ghemaaft van dat groote dier, den Oliphant, 't welk het menfchelijk verftandt foo na by komt, dat ik niet en meyne dattet daar in van eenigh onredelijk dier overwonnen wordt (hoewel datter over-al by de Oude, infonderheydt by *Plutarchum*, veel dinghen verhaalt worden van de leerfaamheyt, getrouwigheyt, neerftigheyt, eergierigheyt, fachtmoedigheyt, ende, foo men 't mocht feggen, ook van de godvruchtigheyt, en andere by na menfchelijke genegentheden der Oliphanten) foo fal ik hier verhalen eenige uytgeleefene dinghen, die van oudts, en-

de ook by onsen tijdt bekend zijn; insonderheydt het gene *Pierius* verhaalt van eenen Oliphant *Hanno* genaamt, die van *Emanuel* den Koningh van Spaignen aan den Paus *Leo X.* tot een schenkagie gefonden wierdt. Doen het schip, seydt hy, daar hy mede sou gevoert worden, nu wel voorzien, ende tot het reysen gereedt was, soo en heeft dien *Hanno* al eenighen tijdt langh op geenderley wijze daar toe kunnen ghebracht worden, dat sy sich tot het schip sou laten leyden, ofte, als hy aldaar by gebracht was, dat hy der soude inghegaan hebben; sulcken grooten schroom en tegenheyt had hy in die reyse. Doen nu den Koningh over die sake seer bekommert was, ende yder een met groote beloften daar toe locht te brengen, dat hy het overvoeren van *Hanno* soude willen aannemen, ende datter niemandt ghevonden wierdt, soo is'er ten laetsten een ghekomen, die den Koningh heymelijk te kennen gaf, dat sulks gheschiede door de listigheydt sijns meesters, als de welke op een seker dochter verliest zijnde, niet wel te vreden was, dat hy soo verre van huys wech-ghesonden wierdt, ende dat hy daarom *Hanno* wijs-ghemaakt hadde, dat hy sich niet en soude laten wechbrengen,

brenghen , segghende dat men hem sou voeren nae eenighe onvruchtbare , on-aanghename ende woefte plaatsfen , daar hy van yder een , als een vyandigh landt zijnde , soude bespot ende versmadight worden , ende datter soo veel niet te krijghen en waar , als tot sijn cieraadt en voeder soude van noode wesen. Daar by ook , dattet een verre reyse was , ende dat hy door een woefte ende ghevaarlijke zee sou moeten varen ; soo dattet veel beter voor hem soude wesen , dat hy in dat landt , daar hy nu was , ten eersten sou ghedoodt worden , dan door soo veel moeyelijke weghen sijn leven ellendighlijk komen te eyn-dighen . Den Koningh dit verstaan hebbende , doet den Meester van stonden aan by hem halen , ende seydt tegen hem , dat hy sijn bedrogh vernomen hadde ; dat hy derhalven sou maken , dat *Hanno* binnen drie daghen soude ingescheept worden ; 't welk indien het niet haastelijk en gheschiede , soo dreyghden hy hem , dat hy hem dailijk met de uysterste straffe straffen soude , op dat hy anderen tot een exempel soude dienen , die des Koninghs bevelen souden weygeren te gehoorsamen. Den Meester van den Oliphant door dese dreyge-

menten des Konings verschrict geworden zijnde, ende in sijn vertoef geen behoudenis en sagh, soo heeft hy sijn leerkindt met andere redenen aangegaan, seggende, dat hy door de listigheydt van eenighe quaadt-willighe menschen opge maakt hadde geweest, haarder beyder geluk benijden, ~~men~~ den goeden Koningh ongehoorsaam waren: maar dattet heel anders met de saak gelegen was, dan sy gelogen hadden: Want sy en souden niet reyfen na eenige grouwelijke en woefte plaatsen, maar na die stad die over de gantsche werelt heerschte, die op een seer vermakelijke plaatse geleghen was, daar een groote overvloet was van allerley delicateffen die yemandt sou kunnen wenschen of begeeren. Dat daar een Vorst was, voor wien by na de gantsche werelt sich most buyghen, by den welken hy in grooter weerden soude gehouden worden, ende dat hy daar, als een Nachtegaals jongh, met allerley delicateffen en vleyeryen soude opgevoedt worden; dat hy derhalven wel gemoedt soude wesen, ende dat hy te gelijk met hem metten aldereersten soude sloop gaan vrolijk en wel gemoedt, dat de Goden hun op hare reyse souden geleyden, ende dat sy alsoo geluckelijk hare reyse souden volbrengen.

gen. Ende alfoo is't gefchiedt, dat *Hanna* van fijn meester in een ander gevoelen gebracht zijnde, foo haast als de trompet geblasen wiert, van zelfs in't fchip gegaan is, ende noyt eenige bevelende gantsche reyle door geweygert heeft te gehoorfamen.

Soo verhaalt ook *Busbecquius*, den Ambassadeur van de Keyferlijke Majesteyt aan den Turkschen Keyfer, in sijne reyle na Constantinopolen, dat hy daar gezien heeft eenen Oliphant, die noch seer jong, en sonderlingh vermakelijk was, ende die danssen en kaatsen konde. Maar hoe ging dat in't werk, sulje seggen? te danssen en niet den bal te speelen? aldus: Als men hem geboodt te danssen, foo verroerde hy sijne beenen, d'een voor en d'ander na, het gantsche lichaam schuddende, dat hy wel merkelyk scheen te willen danssen; ende met den hant-bal speelden hy alfoo, dat hy den bal, die hem toegeworpen wiert, vongh met fijn snuyt, ende den felven seer verre wederom floegh, gelijk wy dat met onse handen doen. Men heeft hier in't landt ook menigmaal seer vremde en ongemeene dinghen sien doen van de Oliphanten, als schermen met een rapier, een mufket afffchieten, en diergelijcke dinghen meer. Soo dat wy niet noodigh

achten te verhalen het gene yder een bekend is.

Maar wy en kunnen hier voor het laatste niet voorby gaan te verhalen, dat den Oliphant, dat groot ende edelmoedigh dier, 't welk niet alleen in sterkte ende grootheydt des lichaams alle andere dieren seer verre te boven gaat, maar ook met sulken kloekheydt, scherpsinnigheydt, ende leerzaamheydt begaaft is; dattet het menschelijk vetnuft aldernaaft by komt; dat dat dier, segh ik, wanneer 't twee de alderkleynste en verachtste diertjens, namentlijk, een Muys en een Mier gesien heeft, door een heymelijke antipathie ofte afkeerigheydt, niet alleen alle wreedtheydt en vigeur komt te verliefen, maar uyt vrees en schrik op een wonderbaarlijke wijze te schudden en te beven. Tot een klaar bewijs, hoe haast dat hooge en verheyene dingen komen t'onder te gaan, ende de alderminste, door d'een of d'ander occasie, tot niet te worden.

Maar behalven dit soo heeft de nature voor den Oliphant ook noch eenen anderen wreedden, machtighen en doodtlijken vyandt voortgebracht, namentlijk, den Rhinocerot. Welk dier, na dat het van *Jovio* beschreven wort, een weynigh leger

leger is dan den Oliphant, soo ghy acht neemt op sijne hooghte, maar in lenghte byna gelijk, een beest byna gelijk de Buffels; want het heeft gespletten ofte verdeelde klauwen, ende is met een dubbele ondoor-dringelijke huydt, als met een doorgaande harnas, bedekt, is daaren-boven ook ghewapent met een beenen horen, die een voet langh boven sijn neus uytsteekt, waar mede hy gewoon is den Oliphant, sijnen bysonderen vyandt, van onderen in sijnen buyk te steeken; soo hy anders 't geweld van des Oliphants snuyt, die hy hem om den hals slaat, en schielijk daar mede verworcht, niet ontgaan kan. Dese wonderlijke afkeerigheydt derselver beesten heeft gebleken, doen *Emanuel* den Koningh van Portegaal eenen Rhinocerot voorgenomen hadde nae Romen te senden, die nochtans in de schipbreuke, hoewel hy geboeyt was, ende tot verwondrens toe door't swimmen had getracht te ontkomen, in de Ligustische klippen vergaan is. Men seydt dat dien Rhinocerot, doen hy van de Lisbonsche zee aan landt geworpen was, door sijn gesicht en gedaante eenen Oliphant, die doen in 's Konings Paleys was, soo gheweldigh verschrikt maakte, dat den Oliphant door

door een mirakel der natuere, het afheynfel van zijn kot, 't welk met groote yfere tralien wel voorfien was, door het heftigh ftooten met zijn hoofd en fchouders, in ftucken gebroken, ende verre van daar vluchtende, ende een vervaarlijk gebred makende, heeft al woedende en rafende alles wat hem te voren quam ter neder geworpen. Doch in defen deete heeft de nature den Oliphant ook wel voorfien. Want men feydt, dat hy, hoe dol en verwoedt hy ook foudé mogen welen, tam en mak wort, indien hy eenen Ram komt te aanfchouwen.

C A P. XII.

Hoe het komt dat in Engelandt geen Wolven zijn, ende ook noch yet vreemts van eenen Muyr tuffchen Engelandt en Schotlandt.

C*Amerarius* verhaalt in fijne hiftorifche bedenkingen, dat hy in de Ambaffade, die *Elizabeth* de Koninginne van Engelandt hadt afgevaardigt aan den Keyfer